BİLGE ALPEREN: PROF. DR. TURAN YAZGAN

Oğuz ÇETİNOĞLU*

Öz

Prof. Dr. Turan Yazgan; henüz Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği (SSCB) dağılmadan 'Türk Dünyası' kavramını kullanan ileri görüşlü bir liderdir. SSCB dağıldıktan sonra, Türk Cumhuriyetlerinde diyar diyar dolaşmış; oralarda okullar, fakülteler, Türkçe öğretim merkezleri ve kurslar açmış, geziler, konferanslar, şölenler ve seminerler düzenlemiş, Türk Dünyası'nın kapılarını iş adamlarımıza açmış, Türk Dünyası'nın çocuklarını, sanatkârlarını, ilim adamlarını ve iş adamı adaylarını, Türkiye'ye getirmiş, Türkiye Türkçesinin, Türk Dünyası'nda ortak iletişim dili olması için akıllara durgunluk verecek azim fedakârlık ve sabırla çalışmıştır.

O'nu başarıya ulaştıran, fikir ve eylem adamı olarak fikir üretmesi ve uygulamaya koymasıydı. O ender yetişen değerlerimizden biriydi.

Anahtar kelimeler: *Prof. Dr. Turan Yazgan, Türk Dünyası, Türk Birliği, İletişim Dili, Ortak Alfabe, İşbirliği.*

Abstract

Heroic Wise Person: Prof. Dr. Turan Yazgan

Prof. Dr. Turan Yazgan is a foresighted leader, who has used the term the 'Turkic World', even before the Union of Soviet Socialist Republic (USSR) has disintegrated. He has traveled intensely throughout the Turk Republics, after the disintegration of USSR, has established faculties, Turkish language centers and courses, has organized conferences, banquets and seminars in the republics where he has visited, has opened the doors of the Turkish World to the businessmen, has brought the children, artists, scientists and prospective business persons to Turkey, and has worked with an incredible determination, self sacrifice and patience, to ensure that the Turkish accent of Turkey became the common language of communication.

* oguzcetinoglu@gmail.com

Under his great success, lie his capability to create ideas as an intellectual and his unique efforts to put these ideas into practice. He was one of our rare values.

Key words: *Prof. Dr. Turan Yazgan, Turkish World, Turkish Union, Language of Communication, Alphabet, Cooperation.*

Prof. Dr. Turan Yazgan, 20 Ocak 1938 tarihinde Isparta'nın Eğirdir İlçesi'nde dünyaya geldi. Kendisini *'Türk Dünyası Vatandaşı'* olarak tanımlar.

İlkokulu Eğirdir'de okudu. Ortaokula Ankara'nın Cebeci semtinde, amcaoğlunun yanında başladı, İstanbul'da Vefa Lisesi'nde bitirdi. 1955 yılında Kastamonu Lisesi'nden, 1959 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden mezun oldu.

1963 yılında *'Güney İtalya Bölge Planlaması'* konusunda staj yapmak üzere İtalya'ya gitti. 1966 yılında, mezun olduğu fakültede asistan olarak ilim dünyasına adım attı. 1967'de *'Şehirleşme Açısından Türkiye'de İşgücünün Demografik ve Sosyo-Ekonomik Bünyesi'* başlıklı tezi ile *'Doktor'*, 1971'de *'Doçent'*, 1979'da *'Profesör'* unvanını elde etti.

Ocak 1979'da *'İki ayda bir'* yayın programıyla, *'Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi'*ni kültür hayatımıza kazandırdı. Dergi, kendisine armağan edilen elinizdeki nüshası ile 206. sayıya ulaştı.

Bu dergi aynı zamanda; sonraki yıllarda, devlet gücüyle bile gerçekleştirilmesi zor olan işleri başaran Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın çekirdeğini oluşturdu. Vakıf, 1980 yılında kuruldu ve Prof. Dr. Turan Yazgan, Mütevelli Heyeti Başkanlığı'nı üstlendi.

Adı ile özdeşleşen fikrî yapısı, Türk ve dünya tarihine vukufiyeti, bilgileri yorumlama, günümüz olayları ile ilişkilendirme ve geleceği şekillendirme konusundaki dikkat çekici mahareti, vakfın başarılı olmasını sağladı. Bulunduğu her çevrede engin sevgilerle, derin saygılarla karşılandı.

Turan Yazgan, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği (SSCB) henüz dağılma sürecine girmeden önce; gerek Türkiye'de, gerekse dünyada *'Türk Dünyası'* deyimini ilk defa kullanan kişidir. Bu deyimin ifade ettiği Türk yurtları, 1991 yılında SSCB'nin dağılmasından sonra, dünyanın ve Türkiye'nin ilgi merkezi hâline geldi. Türkiye ile Türk Dünyası arasında; fizikî, insanî, millî ve kültürel bağları ilk kuran sivil toplum kuruluşu Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı oldu.

Üretken bir fikrî yapıya, ürettiği fikirleri kafatasının içerisinde hapsetmeyip uygulamaya koyma becerisine ve heyecanına sâhipti. Uygulamaya koyduğu her projenin başarıya ulaştığı zaman diliminde yeni bir fikir, beyninin kıvrımlarında oluşmaya başlıyordu.

Dışarıdan görenler, başarıya ulaşmasında; O'nun fikir üretim ve uygulama becerilerinin, önemli bir faktör olduğunu anlamakla birlikte, şansının da yaver olduğunu düşünüyorlardı. Daha yakından bakanlar

ise O'nun engelli maraton koşmakta olduğunu görüyorlardı. Yoluna döşenen dikenler, ayaklarını çizse, kalbini incitse bile; *'Şükretmek rahmeti, şikâyet etmek mihneti artırır.'* düsturu gereğince başardıklarına şükrederek, mihnetleri ise sabırla karşılayarak sessizce yoluna devam ediyor, koşuyor, koşuyordu. Aşılamaz zannedilen engellerle karşılaştığında serî ve pratik çözümleri devreye alarak yoluna devam ediyordu.

Şükretmek Hazret-i Süleyman'ı, sabretmek Eyüp Sultan'ı nasıl yüce mertebelere erdirmişse, Turan Yazgan'ı da başarıların doruğuna ulaştırdı.

O, fikir ve eylem âdamı idi. Bu iki özelliğin aynı kişide toplanması, ender görülen bir olgudur.

Turan Yazgan da zâten, ender yetişen değerlerden biri idi.

Ocak 1987'de, ilmî bir yayın olan *'Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi'*ne, kuşe kâğıda renkli baskısı ile albenili, içeriği ile güven uyandıran bir kardeş geldi: *'Türk Dünyası Tarih Dergisi.'* Dergi, adına *'Kültür'* kelimesini de ekleyerek *'Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi'* adı ile Ocak 2013'te, 313. sayıya ulaştı. Her iki dergi de bir kültür hazinesi olarak umuma açık kütüphanelerde ve binlerce kitaplıkta ihtiyaç sâhiplerine bilgiler sunuyor.

Turan Yazgan yönetimindeki Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı; SSCB'nin totaliter rejimi biraz gevşeyince, dünya tarihinde bir ilki gerçekleştirdi: İstanbul'dan kalkan bir uçak, Moskova'ya uğramaksızın doğrudan Bakü havaalanına indi. Kızıl Komünist yönetimin son kalıntıları olan Rus yöneticiler, uçağın üç saat gecikmeli olarak geleceğini duyurup, kalabalığın dağılmasını ihtar etmesine rağmen, uçaktaki 169 kişiyi, gecenin ilerlemiş saatinde, binlerce Azerbaycanlı soydaşımız kucakladı. Sevinç gözyaşları yanaklarda parlıyor, gözlerdeki ışıltıyla âdeta yarış ediyordu. Çarlık Rusya'sı dönemi de dâhil edildiğinde, 200 küsur yılın hüznü, kavuşmanın sevinci ile yoğrulurken, oluşan heyecan ortamında, Sami Yavrucuk; karşılayanların Türk-İslam örf ve âdetlerine uygun misafirperverliği karşısında duygularını; *'Arkadaşlar, dikkatli olalım. Azerbaycanlı kardeşlerimiz bizim Türk olduğumuzu zannediyorlar.'* sözleriyle dile getirdi. Bu kara mizah, tarihe geçecek değerdeydi.

Hava alanında, kardeşlerin kucaklaşması ile oluşan heyecan fırtınası, Rusların yönetimindeki Bakü polis teşkilatının telaşa, hatta paniğe kapılmasına yol açtı. Turan Yazgan ve ekibindekiler, ihtar mahiyetinde bir günlüğüne şehir dışına götürüldüler.

Türkiye'ye dönüldükten kısa bir sonra Turan Yazgan, Azerbaycan Akademik Dram Tiyatrosu'nu İstanbul'a dâvet etti. Dâvetin sebebini şöyle açıkladı: *'Tiyatrolarımız, milletimizin kültür değerlerine ters düşen oyunlar sergiliyorlar. Bu sebeple insanlarımız tiyatroya gitmiyor. Azerbaycan tiyatro ekibinin sergilediği millî konulu oyunlarla, seyirci tekrar tiyatro salonlarını dolduracaktır.'*

Türkiye-Azerbaycan ilişkilerini geliştirmek maksadıyla konferanslar, bilgi şölenleri, açık oturumlar düzenlendi. Kalıcı faaliyetler de ihmal edilmedi. Vakfın eğitim kurumları Azerbaycan'da faaliyete geçirildi.

Yazgan Hoca, yapılanları yeterli görmüyor, Türk Dünyası'nda ortak alfabe ve ortak iletişim dili oluşturulmasını, Türk Dünyası'nda işbirlikleri kurulmasının buna bağlı olduğunu ısrarla belirtiyor ve işbirliğinin Allah'ın emri olduğunu vurguluyordu.

İşbirliği kavramını, karşılıklı ticaretin ötesine taşıyor; 'Türkiye İsrail ile de, Ermenistan ile de ticaret yapıyor. İşbirliği, Türklere ait kaynakların, Türkler tarafından işlenmesi-işletilmesi, elde edilen mamul malın, Türkler tarafından Türklere pazarlanması ve arta kalanların da yine Türkler tarafından piyasa değeri ile dünya ülkelerine ihraç edilmesidir.' diyordu.

En çok önem verdiği konu eğitim idi. Türk dünyasında millî uyanışın eğitimle sağlanabileceğine inanıyordu. Bu projelerin tamamına yakınını uygulamaya koymayı başardı.

1993 yılında yine Vakıf olarak İdil-Ural-Altay bölgesine gezi düzenlendi. İlim ve iş adamlarını yazılı ve sesli-görüntülü basın mensuplarını Türklerin ata yurtlarına götürdü, tanıştırdı, kaynaştırdı. 1994 yılında Çuvaşistan, 2002 yılında Kazakistan gezileri gerçekleştirildi.

Bu geziler neticesinde iş adamlarımız gittikleri yerlerde tesisler kurdular. Siyasî şartların ayırdığı tarihî ve kültürel beraberlikler yeniden oluşturuldu. Bu oluşum sebebiyle geleceğe güvenle bakabilen insanların sayısı arttı.

Türkiye-Türk Dünyası ilişkilerinde eğitim meselesini daima ön planda tuttu. Kırgızistan'da, Azerbaycan'da, Kazakistan'da, Tataristan'da, Türkmenistan'da, Çuvaşistan'da okullar, kurslar açıldı, öğretmenler görevlendirildi. Eğitim politikasının temel hedefini; *'Okulları bilgi verme-alma mekânları, öğretmenleri bilgi veren, öğrencileri bilgi alan kişiler olmanın dışındaki fonksiyonlarla donatmak...'* olarak belirledi. Üç değerin öğrencilerde şuur hâline getirilmesine çalıştı: Millî değerler, dinî değerler ve insanî değerler.

Açtığı okullarda, düzenlediği kurslarda eğitim-öğretim Türkçedir. Yazgan Hoca, İsmail Gaspıralı'nın başlattığı *'Dilde, Fikirde, İşte Birlik'* idealinin, ancak Türkçe eğitim-öğretimle yeniden hayata geçirilebileceğine inanmaktaydı. Türkiye'nin Türk Dünyası'nda devlet ve özel sektör eliyle yabancı dille eğitim-öğretim yapmasının affedilmez ölçüde büyük bir hata, hatta pedagojik cinayet olduğunu ısrarla belirtiyordu. Türk cumhuriyetlerinin yöneticilerine bütün okullarda Türkiye Türkçesi ile eğitim yapılmasını tavsiye ediyordu. Bu maksatla, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin karşısındaki Şehzâde Mehmet Medresesi'ni Şehzadebaşı Ahmet Yesevi Misafirhanesi adıyla *'Türkiye Türkçesi Öğretme Merkezi'* hâline getirdi. *'Kaşgarlı Mahmud Dil Merkezi'* adını verdiği bu eğitim kurumunda,

50 kişilik gruplar hâlinde dersler verildi. Buradan sertifika alanlar, ülkelerindeki lise ve üniversitelerde Türkçe öğretmeni olarak hizmet verdiler.

O'nun Türkçeye bağlılığı platonik bir aşk değildi. İlmî gerçeklerin ışığında doğan ve gelişen tarihî bağlılıktı. Türkçenin, zannedildiği gibi Karamanoğlu Mehmed Bey ile devlet dili olmadığını, 6400 yıl önce de Türkçenin devlet dili olarak kullanıldığını belirtiyordu. Türklerin 1071 yılında Anadolu'ya geldiğini iddia edenlere, bildiklerinin doğru olmadığını, Türklerin Anadolu'daki mâzilerinin en az 6000 yıllık olduğunu ispat ettiği gibi...

Türkiye Türkçesi yaz kursları, Kut Yay" aracılığıyla düzenlenen seminerler, Türk Cumhuriyetlerinden gelen üniversite mezunlarına yüksek lisans ve doktora eğitimi için sağlanan imkânlar, Süleymaniye Kültür Merkezi'nde umuma açık olarak düzenlenen konferanslar ve açık oturumlar, müzik çalışmaları ve diğer faaliyetler, Vakfın önemli hizmetleri arasında yer alır.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, yayıncılık konusunda da üstün başarılara ulaşmıştır. Bu yazının başlangıç bölümünde adı geçen dergilerin dışında, bazıları 3-5 baskı yapan 300'den fazla kitap basıldı.

Vakfın en renkli faaliyetleri, şüphesiz 2013 yılında 19'uncusu yapılan Türk Dünyası Çocuk Şöleni ile yine 2013 yılında 10'uncusu düzenlenen Türk Dünyası Çocukları Ses Yarışması'dır. Türk Dünyası Çocuk Şölenlerinde 300.000.000'luk Türklüğü temsil eden çocuklar; kendi bayrakları ve kendi millî kıyafetleriyle, Atatürk'ün; *'Türk Birliğine İnanıyor ve Onu Görüyorum'* vecizesinin yazılı olduğu dev afişin altında ülkelerinin müzik ve folklor güzelliklerini sergiliyorlar. Bu şölenler, İstanbul'un en büyük stadyumlarında yapılıyor ve 40-50.000 kişi tarafından takip ediliyor. Şölenler ve ses yarışmaları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın, gençliğe yatırımıdır. Türkiye'nin ve Türk Dünyası'nın geleceğini inşa etme hizmetidir.

Günümüzün en önemli Türk milliyetçilerinden biri olan Prof. Dr. Turan Yazgan'ın ve O'nun çok sevdiği dördüncü evladı olan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın Türkiye'ye, Türklüğe ve Türk Dünyası'na hizmetleri sayfalara sığmaz.

Temel hedef olarak belirlediği Türk Dünyası'nda Türkiye Türkçesini ortak dil yapmak, Türk birliğini gerçekleştirmek ülküsü üzerinde; mezuniyet, yüksek lisans, doktora ve doçentlik tezleri hazırlanacak, ders olarak okutulacak kadar önemli ve geniş kapsamlıdır.

Prof. Dr. Turan Yazgan, hayatı dâhil maddî-manevî bütün varlığını, Türk Dünyası'na adamış bir idealist, bir alp-eren, bir Türk milliyetçisi idi. Bedeni Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nda, kalbi Türk Dünyası'nda, aklı Türk Birliği'ndeydi. 300.000.000 milyonluk nüfusu, 22.000.000 kilometrekarelik alanı ile bütün bir Türk Dünyası, gönlünde

taht kurmuştu. Elinde demir asa, ayağında çelik çarık yoktu. Büyük kurtuluşun şifresini müjdelemek için bir büyük manevi yürüyüşe çıkmış, diyar diyar dolaşmakta idi. Hizmetlerini dünyaya getirilişin sebebi gibi görüyor, yaptıklarıyla övünmüyor, kasılmıyor, tevazu abidesi bir halk adamı olarak yeni hizmetlerin planlarını yapıp uygulamaya koyuyordu.

Türk Birliği için çalışırken Türkiye'nin bütünlüğünü asla ihmal etmiyor, Türkiye'de yeni azınlıklar oluşturulması çalışmalarına dikkat çekiyordu. Tarih bilgisi ve olayları tahlil kabiliyeti ile batılıların, 1830'lardan beri hep azınlıkları bahane ederek Türk Devleti'ni bölmek için çabaladıklarını, Lozan'da kaybettikleri bu silahı günümüzde yeniden kullanmaya başladıklarını delilleriyle ortaya koyuyordu.

'Ben Türk'üm' diyemeyenler de dâhil olmak üzere, Türklükle ilgisi olan herkes, Turan Yazgan'a; sevgi ve saygı, minnet ve şükran borçludur.

Kaynak: Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi; Prof. Dr. Turan Yazgan, *Dün, Bugün, Yarın,* Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 2010.